

**JAHON SAVDO TASHKILOTI MAMLAKATLAR O'RTASIDAGI
SAVDO QOIDALARI**

Kamoliddinov Sherzodbek Latifjon o'g'li

*Andijon qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar instituti Agrobiznes va
investitsion faoliyat ta'lim yo'nalishi 3-bosqich 67-guruh talabasi*

Maqola haqida ma'lumot
Qabul qilining: 30.05.2024
Qayta qabul : 30.05.2024
Saytda mavjud : 31.05.2024

Muallif (lar)

***Kamoliddinov SH.L**

Muallif bilan aloqa
<https://orcid.org/0009-0001-7859-094X>

sherzodbekamoliddinov071@gmail.com

© Muallif. Kamoliddinov SH.L
UNIVERSAL xalqaro ilmiy jurnal

Ochiq ma'lumotlar:
<https://universaljurnal.uz/index.php/jurnal>

Maxfiylik bayonoti
Materialni istalgan vosita yoki formatda nusxalash va qayta tarqatish hamda maqoladan to'g'ri iqtibos keltirish va litsenziyasini ko'rsatish sharti bilan istalgan maqsadda foydalanish mumkin.

ANOTATSIYA:

Jahon savdo tashkiloti uning tuzilmasi va maqsad vazifalari nimalardan iborat uning tashkiliy tuzilma haqida fikrlarimiz bilan tanishtiramiz.

ABSTRACT:

We will introduce our thoughts about the organizational structure of the World Trade Organization, what are its structure and objectives.

АННОТАЦИЯ:

Мы поделимся своими мыслями об организационной структуре Всемирной торговой организации, каковы ее структура и цели.

KALIT SO'ZI:

Jahon savdo tashkiloti, shartnomalar, marrakesh kelishuvi, xalqaro valyuta jamg'armasi.

KEY WORD:

World Trade Organization, contracts, Marrakesh Agreement, International Monetary Fund.

КЛЮЧЕВОЕ СЛОВО:

Всемирная торговая организация, контракты, Марракешское соглашение, Международный валютный фонд.

Jahon Savdo Tashkiloti (JST) xalqaro global tashkilot bo'lib, mamlakatlar o'rtasidagi savdo qoidalari bilan shug'ullanadi. Ushbu tashkilot 1994-yil 15-aprelda Marrakesh shahrida ko'p tomonlama savdo muzokaralarining Urugvay raundi yakunida imzolangan JSTni ta'sis etish to'g'risidagi bitim ("Marrakesh kelishuvi") orqali tashkil etilgan. Jahon Savdo Tashkilotining maqsadi butun dunyo bo'ylab savdolarni iloji boricha silliq, bashorat qilinadigan va imkon qadar erkin olib borishini ta'minlashdan iborat bo'lib, uning asosiy maqsadi barcha a'zolarga savdodan turmush darajasini oshirish, ish o'rinlarini yaratish vositasi sifatida foydalanishda yordam berishdir. va xalqaro hamjamiyat hayotini yaxshilash. Bu erda JSTning mavjudligi ko'plab rollarga ega, xususan:

1.Savdo qoidalarining global tizimidan foydalanish;

2.Savdo shartnomalari bo'yicha muzokaralar olib borish uchun forum sifatida faoliyat yuritish;

3.Uning a'zolari o'rtasidagi savdo nizolarini hal qilish;

4.Rivojlanayotgan mamlakatlar ehtiyojlarini qo'llab-quvvatlash.

JAHON SAVDO

TASHKILOTNING VAZIFALARI

JST xalqaro tashkilot sifatida jahon savdo masalalarini tartibga solishda muhim rol o'ynaydi va bir qator adolatli va shaffof ko'p tomonlama savdo bitimlari orqali milliy farovonlikni yaratish maqsadida tashkil etilgan bo'lib, barcha rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlarning manfaatlarini himoya qiladi. Eng kam rivojlanayotgan mamlakatlar (LDC). Marrakesh kelishuvining III moddasiga muvofiq u quyidagilarga xizmat qiladi:

Marrakesh kelishuvi va ko'p tomonlama savdo bitimlari bo'yicha amalga oshirilishi, ma'muriyati va ekspluatatsiyasi hamda maqsadlariga erishishga ko'maklashish, shuningdek, tegishli ko'p tomonlama savdo bitimlarini amalga oshirish,

boshqarish va ishlatish uchun zarur bo'lgan asosni ta'minlash.

A'zolar o'rtasida Marrakesh kelishuvi ilovalaridagi kelishuvlarga oid masalalar bo'yicha ko'p tomonlama savdo munosabatlari bo'yicha muzokaralar olib borish uchun forumni ta'minlash. JSTning o'zi ham a'zolar o'rtasida ko'p tomonlama savdo munosabatlari bo'yicha keyingi muzokaralar uchun forum va Vazirlar konferentsiyasi qaroriga binoan muzokaralar natijalarini amalga oshirish uchun asos yaratishi mumkin.

Marrakesh kelishuvining 2- ilovasida keltirilgan nizolarni hal qilishni tartibga soluvchi qoidalar va tartiblar to'g'risidagi tushunchani boshqaring.

Marrakesh kelishuvining 3- ilovasida ko'zda tutilgan Savdo siyosatini ko'rib chiqish mexanizmini boshqaring.

Xalqaro valyuta jamg'armasi, Xalqaro tiklanish va taraqqiyot banki va unga qarashli idoralar bilan hamkorlik qilish.

Ushbu davrda JST funktsiyalarini soddalashtirish uchun JST quyidagilarga majburdir:

JST savdo bitimlarini boshqaring.

Savdo muzokaralari uchun forumni jihozlash.

Xalqaro savdo nizolarini hal qilish.

Har bir a'zoning milliy savdo siyosatini kuzatish.

Rivojlanayotgan mamlakatlarga texnik yordam va ta'lim berish

Boshqa ko'plab xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik qilish.

3. JST tomonidan savdo tizimining tamoyillari

1)Eng ko'p yordam ko'rsatadigan millat (MFN): Boshqa odamlarga teng munosabatda bo'lish (GATT 1947 1-modda; GATS 2-modda; 4-modda TRIPs)

Ushbu tamoyilga ko'ra, har qanday davlat o'z savdo sheriklari o'rtasida

kamsitish taqiqlanadi. Agar biror davlat kimgadir alohida imtiyoz bersa (masalan: tegishli mahsulotlardan biri uchun pastroq bojxona to'lovi stavkasi), bu davlat boshqa barcha JST a'zolariga ham xuddi shunday berish aktini qo'llashi kerak.

2) Milliy muomala: chet elliklar va mahalliy aholiga teng munosabatda bo'lish (GATT 1947 ning 3-moddasi; GATSning 17-moddasi; 3-modda TRIPs)

Ushbu tamoyilga ko'ra, import qilinadigan va mahalliy ishlab chiqarilgan tovarlarga, hech bo'lmaganda, chet el tovarlari bozorga kirganidan keyin teng munosabatda bo'lish kerak. Bu xorijiy va mahalliy xizmatlarga, shuningdek, xorijiy va mahalliy tovar belgilariga, mualliflik huquqi va patentlarga ham taalluqlidir.

Eslatib o'tamiz, "Milliy muomala" tamoyili mahsulot, xizmat yoki intellektual mulk ob'ektlari bozorga kirgandan so'ng amal qiladi. Demak, mahalliy ishlab chiqarilgan mahsulotlarga ekvivalent soliq undirilmaganidan qat'i nazar, import uchun bojxona to'lovlari printsipling buzilishi hisoblanmaydi.

Fikr-mulohaza

Yon panellar

Tarix

Saqlab olingan

ERKIN SAVDO: ASTA-SEKIN, MUZOKARALAR ORQALI

Savdoni rag'batlantirishning eng aniq vositalaridan biri savdo to'siqlarini, shu jumladan bojxona to'lovlarini (yoki tariflarni) pasaytirish va miqdorlarni tanlab cheklovchi choralar, jumladan, importni taqiqlash va kvotalardir. Vaqti-vaqti bilan bunday masalalar bo'yicha Tariflar va savdo bo'yicha Bosh kelishuv ("GATT") doirasida muzokaralar olib borilgan. 1980-yillarga kelib, muzokaralar tovarlar bo'yicha tarifsiz to'siqlarni, shuningdek, yangi sohalarni (xizmatlar va intellektual mulk kabi) qamrab olish uchun kengaytirildi. Har holda, bozorlarni ochish foydali bo'lishi mumkin.

Biroq, bu, albatta, tuzatishlarni talab qiladi. Bu erda JST kelishuvlari davlatlarga "progressiv liberallashtirish" orqali bosqichma-bosqich o'zgarishlar kiritish imkonini beradi.

BASHORATLILIK: BOG'LASH VA OSHKORALIK ORQALI

Ba'zida savdo to'sig'ini pasaytirmaslikka va'da berish savdo to'sig'ini pasaytirish kabi muhim bo'lishi mumkin. Ushbu va'da korxonalariga savdo qilishda kelajakdagi imkoniyatlari haqida aniq tasavvur beradi. Barqarorlik va prognozlilik bilan investitsiyalarni yanada rag'batlantirish, ish o'rinlarini samarali tashkil etish va iste'molchilar raqobat afzalliklaridan to'liq bahramand bo'lishlari mumkin - tanlov va arzon narxlar. Ko'p tomonlama savdo tizimi hukumatlar ishbilarmonlik muhitini barqaror va oldindan aytib bo'ladigan qilish uchun harakat qiladigan narsadir.

Bu erda, JSTda, davlatlar tovarlar yoki xizmatlar uchun bozorlarini ochishga rozi bo'lganda, ular o'z majburiyatlarini "bog'laydilar". Bundan tashqari, davlat o'zining savdo sheriklari bilan muzokaralar olib borandan keyingina o'z majburiyatlarini o'zgartirishi mumkin, bu ularning savdo yo'qotilishi uchun kompensatsiyani anglatishi mumkinligidan qat'i nazar.

ADOLATLI RAQOBATNI RIVOJLANTIRISH

JST odatda "erkin savdo" instituti sifatida ta'riflanishiga qaramay, tizim hali ham cheklangan sharoitlarda tariflar va himoyaning boshqa shakllariga ruxsat beradi. Bu oxir-oqibat ochiq, adolatli va buzilmagan raqobatni yaratishga qaratilgan. Darhaqiqat, ko'plab JST kelishuvlari halol raqobatni qo'llab-quvvatlash uchun mavjud, masalan, qishloq xo'jaligi, intellektual mulk va xizmatlar.

TARAQQIYOT VA IQTISODIY ISLOHOTLARNI RAG‘BATLANTIRISH

JST tizimi o‘z vazifasiga ko‘ra davlatlar taraqqiyotiga hissa qo‘shadi. Biroq, JST a'zolarining to'rtidan uch qismidan ko'prog'ini tashkil etuvchi rivojlanayotgan mamlakatlar tizim kelishuvlarini amalga oshirish uchun vaqt ajratishda moslashuvchanlikka muhtoj. Bu erda kelishuvlar rivojlanayotgan mamlakatlarga JSTdan maxsus yordam va savdo imtiyozlarini olish imkonini beradigan GATTning oldingi qoidalarini meros qilib oladi. Shu sababli, rivojlanayotgan mamlakatlar o'zlarining o'tish davrlarini ko'proq notanish va ehtimol, JSTning qiyin qoidalariga moslashtirishlari mumkin.

JAHON SAVDO TASHKILOTI KELISHUVLARI

JST bitimlari tovarlar, xizmatlar va intellektual mulk masalalarini qamrab oladi. Ushbu kelishuvlar JSTning savdo qoidalari bo'lib, ular ham hukumatlar muzokara qilgan narsalarga asoslanadi. Quyida JST kelishuvlari ro'yxati keltirilgan:

Marrakesh shartnomasi

Davlat xaridlari bo'yicha shartnoma

Intellektual mulk huquqlarining savdo aspektlari to'g'risidagi bitim

Savdoni osonlashtirish bo'yicha kelishuv

Fuqarolik samolyotlari savdosi to'g'risidagi shartnoma

Asosiy telekommunikatsiya xizmatlari shartnomasi

Xizmatlar savdosi bo'yicha Bosh kelishuv

Axborot texnologiyalari bo'yicha shartnoma

Tovarlar savdosi bo'yicha ko'p tomonlama bitimlar — qishloq xo'jaligi

Tovarlar savdosi bo'yicha ko'p tomonlama bitimlar - antidemping

Tovarlar savdosi bo'yicha ko'p tomonlama bitimlar — bojxona bahosi

Tovarlar savdosi bo'yicha ko'p tomonlama bitimlar - GATT 1947 va 1994

Tovarlar savdosi bo'yicha ko'p tomonlama bitimlar — importni litsenziyalash tartiblari

Tovarlar savdosi bo'yicha ko'p tomonlama bitimlar — jo'natishdan oldin tekshirish

Tovarlar savdosi bo'yicha ko'p tomonlama bitimlar - kelib chiqish qoidalari

Tovarlar savdosi bo'yicha ko'p tomonlama bitimlar - kafolatlar

Tovarlar savdosi bo'yicha ko'p tomonlama bitimlar - sanitariya/fitosanitariya choralari

Tovarlar savdosi bo'yicha ko'p tomonlama bitimlar - subsidiyalar/kompaniya choralari

Tovarlar savdosi bo'yicha ko'p tomonlama bitimlar — texnik to'siqlar

Tovarlar savdosi bo'yicha ko'p tomonlama bitimlar - savdo bilan bog'liq investitsiya choralari (TRIMs)

Savdo siyosatini ko'rib chiqish mexanizmi

Moliyaviy xizmatlar bo'yicha majburiyatlar bo'yicha tushuncha

Nizolarni hal qilish bo'yicha tushuncha

va boshqalar.

5. JST nizolarni hal qilish (3.7-modda va DSU 11-modda)

Nizolarni hal qilish ko'p tomonlama savdo tizimining markaziy ustunidir. Bu, shuningdek, JSTning global iqtisodiyot barqarorligiga qo'shgan noyob hissasini ko'rsatish va JSTning asosiy vazifasini bajarishning bir usuli hisoblanadi. JST nizolarni hal qilish jarayoni ishning taraflari va uchinchi tomonlarini, Nizolarni hal qilish bo'yicha organ hay'atlarini, Apellyatsiya organini, JST Kotibiyatini, hakamlarni, mustaqil ekspertlarni, shuningdek, ixtisoslashgan institutlarni jalb qiladi.

JSTga shikoyat yuborilgandan keyin savdo nizolarini hal qilishning ikkita asosiy usuli mavjud:

Tomonlar o'zaro kelishilgan yechimni topishadi, ayniqsa ikki tomonlama maslahatlashuvlar bosqichida;

Sud qarori orqali (shu jumladan, nizolarni hal qilish organi tomonidan qabul qilingandan so'ng tomonlar uchun majburiy bo'lgan hay'at va Apellyatsiya organining hisobotlarini keyingi amalga oshirish).

Bundan tashqari, JSTda nizolarni hal qilish jarayonining 3 ta asosiy bosqichi mavjud:

Tegishli tomonlar o'rtasida maslahatlashuvlar;

Hay'at va apellyatsiya organining qarori (agar mavjud bo'lsa);

Ajrimning ijrosi, unda yutqazgan tomon ajrimni bajarmagan taqdirda qarshi choralar ko'rish imkoniyatini o'z ichiga oladi.

2008 yil yanvar oyiga kelib, 369 ta ishdan atigi 136 tasi to'liq ko'rib chiqildi. Qolganlarning ko'pchiligi "suddan tashqari" hal qilinganligi yoki to'g'rirog'i uzoq davom etgan maslahat bosqichida xabardor qilingan.

JAHON SAVDO TASHKILOTINING IJOBIIY VA SALBIY TOMONLARI

Biznesni JST tomonidan biznesni osonlashtiradigan ko'rsatmalar bilan soddalashtirish, barcha mamlakatlar savdo qoidalari bilan kafolatlanishi mumkin;

JSTning asosiy maqsadi a'zo davlatlar o'rtasida savdoni rivojlantirish va har bir davlat a'zolar o'rtasida savdoda uyg'unlik va tinchlikni saqlash uchun o'z savdo shartnomasi qoidalariga rioya qilishini ta'minlashdan iborat;

JST mamlakatlarni o'z mahsulotlarini diversifikatsiya qilishga undaydi, chunki davlatlar o'rtasidagi davlatlar o'rtasidagi savdo erkin va murakkab bo'lmaydi;

JST savdo sohasidagi nizolarni hal qilishga yordam beradi va o'zaro savdoni olib

borishda davlatlar o'rtasidagi nizolarni hal qilish uchun javobgardir; va

Mamlakatlarga bir-biri bilan biznes qilish imkonini beradi va oqim iqtisodiyotini osonlashtiradi, bu esa mamlakatning sof daromadining oshishiga olib keladi.

Kuchli hukumatlar va yirik korporatsiyalar siyosatni buyuradigan rivojlanayotgan mamlakatlarning adolatsizligi;

JST savdo bilan shug'ullanuvchi ishchilar va ishchilarga nisbatan adolatsiz xatti-harakatlardan befarq, natijada ulardan hech qanday himoya yo'q;

JST qoidalari, birinchi navbatda, kuchli transmilliy kompaniyalarni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan, savdo balansini pasaytiradi va kichik biznesning muvaffaqiyatini qiyinlashtiradi; va

JST o'z a'zolarini ko'proq foyda olish uchun ko'proq savdoga ilhomlantiradi, ularni ko'proq sanoat va texnik korxonalar yaratishga undaydi, bu esa mamlakatni ko'proq resurslardan foydalanishga va atrof-muhitni buzishga olib keladi.

JAHON SAVDO TASHKILOTINING INDONEZIYADAGI TA'SIRI

Savdo sohasidagi eng yirik tashkilot sifatida JST savdo sharoitlarini tenglashtirish va tovarlar va xizmatlar va erkin savdo oqimlari uchun yanada adolatli savdo muhitini yaratishni maqsad qilgan. JST, shuningdek, xalqaro savdo va nizolarni hal qilish mexanizmlari bo'yicha ko'p tomonlama qoidalarni amalga oshirish uchun javobgardir, jumladan: tovarlar savdosiga nisbatan qo'llaniladigan GATT, xizmatlar savdosiga qo'llaniladigan xizmatlar savdosi bo'yicha Bosh kelishuv, intellektual mulk huquqlarining savdo

bilan bog'liq jihatlari to'g'risidagi bitim (TRIPs) va nizolarni hal qilish tushunchasi.

Indoneziya kabi rivojlanayotgan mamlakatlar uchun JST JST tomonidan ilgari surilgan savdoni liberallashtirish, xalqaro savdo amaliyotida aniq o'yin qoidalarining mavjudligi, tartibga soluvchi shaffoflikning mavjudligi va rivojlanayotgan mamlakatlar uchun turli xil maxsus rejimlar bilan eksport qilinadigan mahsulotlar uchun imkoniyatlar ochadi.

JSTning afzalliklarini eksportchi va importer nuqtai nazaridan ko'rish mumkin.

Eksport qiluvchilar uchun tovarlar savdosidagi deyarli barcha tariflar, albatta, ularning chegaralangan stavkalaridan oshmaydi, chunki import qiluvchi mamlakatlar bunday cheklovlarni birdaniga qo'llashlari mumkin emas. Shu bilan birga, eksport qiluvchilar har bir mamlakat tomonidan tafovutlar talablarini kamaytirish uchun bir xillik mavjudligi sababli bojxona qoidalariga kafolat berishlari kerak.

Import qiluvchilar uchun ular majburiy tariflar qoidalari bilan bog'liq holda mahsulotni import qilish qanchaga tushishi haqida oldindan xabardor bo'ladilar. Xom-ashyo yoki yarim tayyor materiallarni chetdan olib kirayotganlar uchun esa o'z vaqtida va raqobatbardosh narxlarda tovar oladi.

Indoneziya JSTga a'zo bo'lish uchun import tariflarini pasaytirish, xorijiy firmalarning Indoneziyaning ichki bozorlarida ochiq savdo qilish bo'yicha kelishuvi, telekommunikatsiya va moliya sektorining ko'proq xorijiy raqobatga kirishishi va iqtisodiy o'sishni ta'minlovchi talablarni bajarishi kerak. Indoneziyaning JSTga a'zo bo'lishining ta'sirining ikki tomoni bor.

Indoneziya o'z mahsulotlarini standartlashtirishga majbur bo'ldi va bu Indoneziyaga xalqaro savdoda to'sqinlik qildi va Indoneziya mahsulotlarining xalqaro bozorga chiqishini qiyinlashtirdi.

Aksincha, bu sozlama xorijiy mahsulotlarning Indoneziya milliy bozorini to'ldirishiga olib keladi. Natijada, Indoneziyaning iqtisodiy o'sishi jiddiy muammolarga duch kelmoqda. Rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar o'rtasidagi tafovut Indoneziya tomonidan ham sezildi, bunda rivojlangan davlatlar o'zlarini rivojlanayotgan mamlakatlar mahsulotlaridan himoya qiladilar. Misol tariqasida, AQSH tomonidan chinnigullar sigaretasini import qilishni to'xtatish tufayli sodir etilgan qoidabuzarlik. JST xalqaro savdodagi cheklovlari bilan Indoneziyani bunday erkin savdoga duchor bo'lishga va muqarrar ravishda unda ishtirok etishga tayyor emas.

Qanday bo'lmasin, Indoneziya hali ham JSTga a'zo bo'lishning afzalliklariga ega. Indoneziya jahon miqyosida tanilgan o'ziga xos va noyob mahsulotlarga ega bo'lib, Indoneziya xalqaro hamjamiyat qalbida alohida o'rin egallaydi. Biroq, shuni yodda tutish kerakki, Indoneziya xalqaro miqyosda raqobatlasha oladigan xalqaro standartlashtirilgan mahsulotlarni ishlab chiqarish uchun milliy sanoatini doimiy ravishda yaxshilashi kerak. Demak, Indoneziya fuqarolari o'z mahsulotlariga qiziqish va foydalanishni kuchaytirishi kerak, shuning uchun u milliy bozorni asta-sekin nazorat qilishi mumkin..

Foydalanilgan ma'lumotlar:

1. Jahon savdo tashkiloti, www.wto.org.
2. Makmum Syadulloh va Adwiena Dviyanti, "Indoneziyaning JST islohotidagi pozitsiyasi", Iqtisodiyot va moliya masalalari xalqaro jurnali, jild. 10, №1, 2020 yil.
3. Mykola Yermonshenko va boshqalar, "Iqtisodiyotning dolzarb muammolari", Scientific Economic Journal, Vol. 2, №176.
4. Iqtisodiyot, savdo va sanoat vazirligi, "JST kelishuvlariga umumiy nuqtai", 2011 yil, <https://www.meti.go.jp/english/report/downloadfiles/2011WTO/2-0Overview.pdf>.